

Анатолій Коцур,

зав. кафедри української історії та етнополітики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
д-р іст. наук, професор

**Осередок сільськогосподарської дослідної справи
в Україні**

Рецензія на: **Вергунов, В. А.** Полтавське дослідне поле: Становлення і розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві). – К., 2009. – 220 с. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»). – Кн. 28).

Сільське господарство України вже протягом багатьох десятиліть є об'єктом інтенсивних наукових досліджень. Нині ця провідна галузь нашого економічного життя перебуває у полі зору різних науково-дослідних шкіл, центрів, інститутів. І це цілком зрозуміло, адже без наукового забезпечення розвиток аграрного сектора будь-якої країни неможливий.

Провідне місце в низці науково-дослідних сільськогосподарських інституцій займає Полтавське дослідне поле (нині – Полтавський інститут агропромислового виробництва ім. М. І. Вавилова УААН), яке було створено 125 років тому.

Автор рецензованої книги, використовуючи численні архівні матеріали, малодоступні широкому за-

галу читачів публікації періодичних галузевих видань, детально аналізує передумови створення, основні етапи становлення та розвитку першої постійно діючої аграрної дослідної установи не тільки в Україні, а й у Росії. Опублікований матеріал, що має форму історичного нарису, розкриває місце і роль Полтавського дослідного поля у формуванні та розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні, показує значення цієї первісної науково-організаційної структурної одиниці для задоволення потреб агрономії і тваринництва, для становлення вітчизняної аграрної науки.

У книзі систематизовано основні здобутки фахівців Полтавського інституту агропромислового виробництва ім. М. І. Вавилова УААН у контексті еволюції галузевої наукової думки, у т. ч. і світової. Головну увагу приділено діяльності Полтавської сільськогосподарської станції в умовах переходу до колективних форм господарювання у 20–30-х роках ХХ ст., у післявоєнний період та за часів незалежності України.

Нарис наповнює історію Інституту маловідомими подіями, явищами, персоналіями, які наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. справили істотний вплив на становлення і розвиток сільськогосподарської дослідної справи в країні.

На думку багатьох фахівців, відставання різних галузей вітчизняного сільського господарства від аграрного сектора європейських країн наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ ст. становило 100–300 років. Такі оцінки поширювалися і на галузеві дослідження. Автор книги, опрацювавши значний історіографічний матеріал, доводить, що українська, як і російська, аграрна наука, хоч і перебувала під європейським впливом, йшла у його фарватері, однак торувала свій самобутній шлях розвитку. Так, взявши на початку ХІХ ст. (1803 р.) за зразок французьку систему освіти, запровадженню якої сприяли і вихідці з українських земель, було відпрацьовано власну модель вищої університетської підготовки фахівців-аграріїв. На переконання В. А. Вергунова, саме вища агрономічна освіта виділила сільськогосподарську дослідну справу в окрему складову культури нації. Підтвердженням цього на українських теренах стало заснування 28 жовтня 1884 р. Полтавського дослідного поля. Проте, як стверджується у дослідженні, становлення й діяльність цієї інституції і, особливо, її найвищі здобутки протягом 1884–1929 рр. великою мірою залежали все-таки від російської державної політики щодо дослідництва.

Розгортанню всього задуманого осередком сільськогосподарської дослідної справи в Україні спочатку завадила Перша світова війна, а згодом революція та політичні протистояння, що тривали до 1920 р. Саме вони унеможливили реалізацію глобальних реформ в аграрному секторі економіки. Урядові дореволюційної Росії, який вже відпрацював ме-

ханізм науково-організаційної структури подальшого розвитку сільськогосподарської дослідної справи, закріпив її законодавчо із цілою системою важелів і заохочень, фактично залишалося зробити лише один крок, щоб усе галузеве дослідництво в імперії отримало повне бюджетне утримання.

У 20-х рр. минулого століття розпочався новий етап в історії Полтавської сільськогосподарської дослідної станції, яка вистояла в буремні революційні роки. Реформування агропромислового комплексу на початку 1930-х рр. та продумана система важелів дали змогу оперативнo вибудувати координуючі структури в аграрному секторі і встановити систему гарантій і стимулів як по оплаті праці, так і за обсягами одержаної продукції. Рішучі практичні кроки в сільськогосподарській галузі, на думку автора, значно прискорили подальший розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Однак цей процес йшов досить складно.

Полтавське дослідне поле за час свого існування проводило дослідження не тільки на ниві агрономії, тваринництва, а й споріднених наук. І тут автор цілком слушно наголошує, що все це відбувалося за різних систем влади. Політичний чинник, безперечно, вносив певні корективи в діяльність станції, впливав на її завдання, напрями та результати науково-дослідної роботи. Особливо це було помітно за радянських часів. Влада прагнула втілити у життя глобальні, у першу чергу політичні, проекти колективного ведення господарства.

За роки незалежності України Полтавський інститут АПВ ім. М. І. Вавилова УААН став класичним зразком еволюції сільськогосподарської дослідної справи від дослідного поля до інституту агропромислового виробництва у системі академічної координації галузевої науки.

За 125 років Полтавське дослідне поле нагромадило безпрецедентно багатий досвід дослідницької та практичної діяльності, воно виховало цілу когорту знаних фахівців сільського господарства, стало ареною корисного і повчального спілкування з представниками світової науки. Копітка і невтомна праця науковців, їхні знання, здобуті в умовах досліджень на благодатних українських землях, насамперед, на землях Полтавщини, дали змогу розгорнутися вітчизняній сільськогосподарській дослідній справі і перевести аграрну науку із прикладних у лоно фундаментальних природознавчих.

Завдяки дослідницьким зусиллям автора читач має змогу ознайомитися з творчим надбанням Полтавського інституту АПВ ім. М. І. Вавилова УААН, його вагомим внеском у розвиток аграрної науки і виробництва в Україні. Рецензована книга буде корисною для науковців, викладачів, студентів, усіх тих, хто виявляє інтерес до історії вітчизняної науки і техніки.